Náučný chodník Ipeľ



Kraj:	Banskobystrický kraj
Okres:	Poltár
Geomorfologické jednotky:	Stolické vrchy a Veporské vrchy
Geologická jednotka:	veporské pásmo
Chránené územie:	nie je
Prístup:	bus Kokava nad Rimavicou, Línia a pešo 1,2 km (s klesaním 140 m) lokálnou cestou k severu
Východisko:	Kokava nad Rimavicou, rekreačná oblasť Háj
Trasa:	Kokava nad Rimavicou, Háj – bus zastávka Kokava, Línia – Homračka – Šoltýska – Sklený vrch (903 m n. m.) – Ďubákovo
Dĺžka, prevýšenie:	7,2 km (cyklotrasa 8,5 km), prevýšenie: 430 m (stúpanie), 250 m (klesanie)
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	12
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, technické, historické, environmentálne

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, cyklistický, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2018

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave, niektoré sú čiastočne vyblednuté (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Kokava nad Rimavicou, Nám. 1. mája 480, 985 05 Kokava nad Rimavicou, tel. 047 / 4293 101; Obecný úrad Šoltýska, Šoltýska 4, 985 07 Šoltýska, tel. 047 / 4295 723

Poznámky: (1) Popri pešej trase existuje i mierne dlhší variant trasy pre cykloturistov s vlastným značením. (2) Kuriozitou je, že s riekou Ipeľ, ktorej meno je názvom náučného chodníka, sa na jeho trase nestretneme. (3) Pripravuje sa predĺženie náučného chodníka okruhom Ďubákovo – Jasenina – Ďubákovo.

Upozornenie: Chodník prechádza územím s pasienkami oddelenými elektrickými ohradníkmi, čo môže sezónne obmedziť prístup k niektorým informačným panelom.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný na terénne vyučovanie alebo vlastivednú vychádzku.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Kokava nad Rimavicou. Obec na juhu stredného Slovenska severne od Poltára v Kokavskej brázde – rozšírenej časti doliny riečky Rimavica v južnej časti Stolických vrchov, do ktorej tu ústia Kokavka a potok Z vrchov. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1279, kedy bola centrom územia s rozptýleným osídlením, na ktoré mali vplyv lokálne nálezy zlata. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, chovom dobytka a oviec, drevorubačstvom, spracovaním dreva, baníctvom (s ťažbou zlata do začiatku 19. storočia a mastenca v 20. storočí), v 18. a 19. storočí výrobou papiera a neskôr sklárstvom – v 19. – 20. storočí tu vyrábali tabuľové, maľované a umelecké sklo. Počas Slovenského národného povstania sa obyvatelia zapojili do odboja, v obci vznikla revolučná posádka s krycím názvom Narcis 9, začlenená do 1. československého armádneho zboru. Kultúrnou pamiatkou je synagóga postavená v historizujúcom štýle v roku 1894. Ďalšími významnými stavbami sú kostoly – evanjelický, prakticky novo vybudovaný v roku 1913 po katastrofálnom požiari (1911) so zachovaním malých zvyškov jeho gotického predchodcu z roku 1599, a rímskokatolícky sv. Petra a Pavla z roku 1807 s oltárnym obrazom maliara Jozefa Hanulu. Budova Forgáčovského klasicistického kaštieľa zo začiatku 19. storočia, v rokoch 1950 – 1990 slúžiaca ako internát, je v zlom technickom stave. K významným rodákom patrí evanjelická farárka **Darina Bancíková (1922 – 1999)**, ordinovaná v evanjelickej a. v. cirkvi ako prvá žena (1951), za svoju tzv. protištátnu činnosť prenasledovaná, vo vykonštruovanom procese odsúdená a väznená. V obci sú dve zastávky železničnej trate Poltár – Utekáč, vybudovanej ako Lučenecká miestna železnica v roku 1909, ktorá uľahčila vývoz produkcie sklárskeho, kovospracujúceho, tehliarskeho a textilného priemyslu z regiónu. V rámci pretiahnutého, až 15 km dlhého katastrálneho územia obce leží severozápadne od jej centra **rekreačná oblasť Háj**.

Šoltýska. Počtom obyvateľov i rozlohou malá obec severne od Poltára a západne od Kokavy nad Rimavicou v južnej časti Stolických vrchov v prevažne odlesnenej krajine horného toku Kokavky. Založil ju gróf Anton Forgáč v roku 1796 ako osadu pre drevorubačov, ktorých sem presídlili z iných regiónov, najmä od Zvolena, ale i z Oravy, od Trenčína či moravského Hrozenkova. Ťažba a spracovanie dreva súviseli s rozvojom priemyselnej výroby, najmä skla a papiera, v okolí. V minulosti bol v obci v prevádzke vodný mlyn a píla. Obci dominuje klasicistický rímskokatolícky kostol Povýšenia

sv. Kríža z roku 1834. Zachované sú objekty pôvodnej ľudovej architektúry.

Ďubákovo. Počtom obyvateľov i rozlohou malá obec severne od Poltára a západne od Kokavy nad Rimavicou v južnej časti Stolických vrchov v prevažne odlesnenej krajine pramennej oblasti Kokavky a Húkľavého potoka. Obec sa prvýkrát písomne spomína už v roku 1553. Za tureckej nadvlády, kedy bola súčasťou sečianskeho sandžaku, bola spustošená a takmer zanikla. Spolu s osídľovaním okolitého územia (pozri heslo Šoltýska) ju koncom 18. storočia gróf Anton Forgáč obnovil presídlením desiatok rodín drevorubačov z iných regiónov Uhorska. Popri objektoch ľudovej architektúry sa tu nachádza kaplnka Krista Kráľa z roku 1941 s novodobou krížovou cestou.

Jasenina (995 m n. m.). Zalesnený vrch v južnej časti Stolických vrchov na juh od Ďubákova, nápadne vyčnievajúci nad zvlnené územie na rozvodí Ipľa a Rimavy budované biotitickými granodioritmi až tonalitmi veporika, ktoré sú miestami porfyrické. Od roku 2009 na jeho vrchole stojí drevená, 10 m vysoká **vyhliadková veža**, umožňujúca výhľad najmä k juhu na južné časti Slovenského rudohoria, Juhoslovenskú kotlinu a Cerovú vrchovinu. Rozhľadňa je prístupná červenou turistickou značkou na trase Ďubákovo – Málinec.

Chránený areál Jasenina. Neveľké chránené územie v južnej časti Stolických vrchov južne od Ďubákova vyhlásené na rozhraní lesa a lúk na severnom svahu vrchu Jasenina v roku 1990 na ochranu dvoch existenčne ohrozených plôch pôvodnej slatinnej vegetácie pramennej oblasti Kokavky s výskytom rosičky okrúhlolistej (*Drosera rotundifolia*) a ďalších ohrozených a chránených druhov rastlín napr. z čeľade vstavačovitých (*Orchidaceae*).

Ipeľ. Rieka na juhu Slovenska, ľavostranný prítok Dunaja, dlhý 232 km, z čoho 140 km, zhruba medzi Kalondou a ústím, tvorí slovensko-maďarskú štátnu hranicu (maď. Ipoly). Pramení v južnej časti Veporských vrchov na juh od Lomu nad Rimavicou na južných svahoch Čierťaže vo výške vyše 1 000 m n. m. (viac > Náučný chodník Od prameňa Rimavice ku prameňu Ipľa). Tečie k juhu krátko naprieč južným koncom Stolických vrchov a Revúckej vrchoviny, pri Poltári vteká do Juhoslovenskej kotliny, od Nitry nad Ipľom sa generálny smer toku mení na západný a od Šiah, pri vtoku do Podunajskej pahorkatiny, tečie opäť k juhu a poniže Chľaby ústi do Dunaja (102 m n. m.). Má dažďovo-snehový režim s maximálnymi prietokmi v marci a minimálnymi v septembri. V rokoch 1989 – 1993 nad obcou Málinec na kontakte Veporských vrchov a Stolických vrchov bola na ňom vybudovaná vodárenská nádrž. Zachovaná prírodná riečna krajina na jeho strednom toku východne od Šiah je chránená ako medzinárodne významná mokraď (ramsarská lokalita) Poiplie (pozri > heslo **Ramsarská lokalita Poiplie** v Náučnom chodníku Poiplie).

Stolické vrchy. Horský geomorfologický celok na strednom Slovensku – časť Slovenského rudohoria – s pretiahnutým pôdorysom JZ– SV smeru približne medzi obcami Dobroč, Lovinobaňa, Málinec, Rejdová, Telgárt a Tisovec. Predstavuje klenbohrásť, od susediacich pohorí zväčša oddelenú výraznými zlomami. Na severozápade susedí s Muránskou planinou – podcelkom Spišsko-gemerského krasu – a Veporskými vrchmi a na juhovýchode s Revúckou vrchovinou a na krátkom úseku s Volovskými vrchmi. Geologickú stavbu tvoria kryštalické horniny, najmä paleozoické granity a granodiority a metamorfované bridlice (fylity, svory, ruly, amfibolity). Prevažujúci vrchovinový reliéf, len v mieste najväčšieho vyklenutia charakteru hornatiny (Stolica 1 477 m n. m.), je hladko modelovaný. Miestami, v oblasti križovania zlomov, sa vyvinuli členité zníženiny (Muránska brázda, Kokavská brázda a Ipeľská brázda), pretekané významnými tokmi (Muráň, Rimava, Klenovská Rimava, Rimavica, Ipeľ). Pohorie je rozčlenené dolinami priečne ho križujúcich tokov, ktoré využili komunikácie (cesty, železnice). Z významnejších riek priamo v ňom – v severnom svahu Stolice – pramení len Slaná. Takmer celé územie patrí povodiu Ipľa a Slanej. Pohorie je z veľkej časti zalesnené s prevahou dubovo-hrabových a bukových hospodárskych lesov, len v južnej časti v oblasti s rozptýleným osídlením (Klenovec, Kokava nad Rimavicou, Šoltýska, Ďubákovo) prevažujú pasienky a lúky, sčasti postupne opúšťané a zarastajúce pionierskym lesom.

Veporské vrchy. Horský geomorfologický celok na strednom Slovensku – najzápadnejšia časť Slovenského rudohoria – s trojuholníkovým pôdorysom približne medzi Medzibrodom, Hriňovou, Mýtnou, Tisovcom a Pohorelou susediaci na západe so Zvolenskou kotlinou a Poľanou, na juhovýchode so Stolickými vrchmi a Spišsko-gemerským krasom, resp. jeho podcelkom Muránskou planinou a na severe Horehronským podolím. V podstatnej časti ich geologickú stavbu tvoria kryštalické horniny, najmä paleozoické granity a granodiority, v severozápadnej časti sa vyskytujú i mezozoické vápence, dolomity a kremence, ako ostrovy sú zachované zvyšky neogénnych vulkanických pokrovov, najmä z andezitov a vulkanických brekcií (Hájna hora). Pohorie s prevažne hornatinovým reliéfom s hlbokými dolinami a výskytom starých zarovnaných povrchov je pomenované po výraznom stolovom vrchu Klenovský Vepor (1 338 m n. m.), ktorý predstavuje zvyšok andezitového lávového prúdu. Najvyšším vrchom je granitoidmi budovaná Fabova hoľa (1 439 m n. m.) vo východnej časti pohoria severne od Tisovca. Vodné toky prameniace v pohorí patria povodiam Hrona, Ipľa a Rimavy. Pohorie je zväčša porastené prevažne bukovými a smrekovými lesmi s výnimkou plochejších častí s rozptýleným osídlením v južnej časti (Hriňová, Detvianska Huta, Sihla, Lom nad Rimavicou) či na severe v doline stredného toku Čierneho Hrona (Čierny Balog) a Osrblianky, kde sa vyskytujú rozsiahle lúky a pasienky.

Poloha a názvy informačných panelov

1. Chata Strojár (Háj) – Lesy. Hradenie bystrín. Model prečerpávacej elektrárne Ipeľ
2. Penzión Family (Línia) – Kokavská rekreačná oblasť
3. Homračka – Zmeny krajiny v doline horného Ipľa
4. Fatur, JZ lúčny chrbát – Prečerpávacia vodná elektráreň Ipeľ
5. Lúčny svah pri Fature – Lazníctvo
6. Lúčny chrbát nad Šoltýskou – Rázovitá vidiecka krajina
7. Šoltýska – Zaujímavosti Šoltýsky
8. Lúčny chrbát pri vysielači – Údolie Kokavky – Ďubákovská úvalina
9. Vystupujúce skaly – Geologické zaujímavosti
10. Lesný pasienok pri Sklenom vrchu – Lesné živočíšstvo
11. Pod Skleným vrchom – Ďubákovo – vývoj krajiny
12. Ďubákovo – Zaujímavosti oblasti Ďubákova




































JASENINA
935 m









